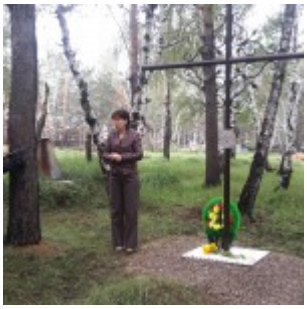

ATSKRENDANTYS Į SIBIRĄ LEISIS PRIE LIETUVIŠKO KRYŽIAUS

Šį rudenį didžiausiame Sibiro mieste Irkutske besileidžiančių lėktuvų keleiviai šalia nusileidimo tako matys lietuvišką kryžių. Jį per ekspediciją su Rusijos lietuvių klebonu Rimantu Gudeliu ir vietines bendruomenes lankančiais žurnalistais pastatė skulptorius Adolfas Teresius. „Nuvykęs į Irkutską nesitikėjau, kad tiek daug tautų norėtų pasekti lietuvių pavyzdžiu. Kai pastatėme kryžių, sužinojau, kad ir latviai, ir estai, ir lenkai norėtų įamžinti savo tremtinių atminimą Sibire“, – sakė dievdirbys.

Pasidžiaugė, kad gyvena Lietuvoje

A. Teresius į Sibirą nuskrido dirbti ir tik vėliau leidosi į ilgesnę kelionę lankyti lietuvių tremties vietų. Triūsdamas dirbtuvėse turėjo progą pabendrauti su etniniais rusais, pagalbiniais darbininkais. „Atėjęs kone kiekvienas stengėsi papasakoti anekdotą apie Baraką Obamą ar kokį pokštą apie kapitalistus. Vėliau ėmiau jiems sakyti – vyrai, girdėjau jau šitą anekdotą, jūs man geriau apie Vladimirą Putiną ką nors papasakokit. Tuomet nutildavo, net akis nudelbdavo…“ – prisiminė skulptorius. „Todėl jutau nuolatinę žmonių baimę. Tokioje kelionėje nenoromis ateina minčių, kaip gera gyventi Lietuvoje, kurioje gali kalbėti ir mąstyti ką nori. Ten gyvenant taip, matyt, nebūtų“, – dalijosi A. Teresius.

Kitos tautos nori pasekti lietuvių pavyzdžiu

Nepaisant baimių, lietuviams pavyko Irkutsko oro uosto kaimynystėje pastatyti 4 m. aukščio atminimo kryžių, skirtą tremtiniams. Irkutsko gubernatorius prieštaravo šiam projektui, tačiau vietinės organizacijos ir srities administracija palaikė sumanymą, ir galų gale jis buvo įgyvendintas. „J. Stalino valdymo laikais, 1937 m., toje vietoje, Pivovarkos gyvenvietėje, buvo iššudyti 23 tūkst. nekaltų žmonių. Tikriausiai po to, kai buriatai paženklino tą vietą atminimo lenta, o lietuviai – kryžiumi, kitos tautos taip pat imsis statytis paminklus savo tremtiniams“, – pasakojo kun. R. Gudelis.

Karta išeina

Lietuvių grupė, padedanti vietinėms Sibiro lietuvių bendruomenėms pasirūpinti tremties aukų atminimu, sukorė daugiau kaip 10tūkst. kilometrų: aplankė Novosibirską, Tomską, Irkutską, Buriatiją ir Ulan Udė. „Buriatijos gilumoje, nuvažiavę kokius 200 km. už Ulan Udė link Sajano kalnų, žiūrime – daugybė kryželių prismaigstyta. Net nustebau!

Jei nemėgintume dabar priminti istorijos ir statyti paminklų, kurie išliks bent 30 ar 50 metų, tose kapinėse, kad ir kokiose tvarkingose, jau pavasarį neliktų nė ženklo, kad kažkas buvo – tik pievos ir laukai.

Realybė tokia, kad ta lietuvių karta, kuri buvo išvežta ar gimė Sibire, išeina. Ir jau tuoj neliks priminimo mūsų kartai, kad buvo toks genocidas, per kurį netekome daugiau kaip 500 tūkst. lietuvių“, – kalbėjo A. Teresius. Jis lietuvių kapines Sibire palygino su žydų kapinėmis Lietuvoje: daugeliu jų reikia pasirūpinti, kad atminimas neišnyktų.

Upė ir laikas suvienijo po mirties

Visiems kelionės dalyviams į atmintį įsirėžė Šamankos kryžius. „Ten lietuvišką kryžių pastatėme šalia japoniško antkapio. Manau, tai pirma vieta pasaulyje, skirta bendrai atminti japonams ir lietuviams“, – sakė Lietuvos televizijos žurnalistė Zinaida Paškevičienė. Per dešimtmečius pro kaimą tekanti upė Irkuta paplovė masines kapavietes ir sunešė į krūvą lietuvių tremtinių ir japonų politinių kalinių kaulus: dabar jie liko bendrame kape, ir nebeatskirsi, kur kokios tautos nuskriaustųjų palaikai.

Bendruomenės likusios ne visur

Gyvieji Sibire gyvenantys lietuviai yra integravęsi į visuomenę, daugelis nekalba

arba menkai kalba lietuviškai. „Jų tradicijos labai priklauso nuo to, kas rūpinasi bendruomenės reikalais. Buriatijos lietuviai turi stiprią Bernardo Razgaus vadovaujamą bendruomenę, švenčia šv. Kalėdas, šv. Velykas, turi krepšinio komandą, dalyvauja Tautų šventėse: mūsų atvežtą juodą lietuvišką duoną kaip tik tokiai šventei ir pasiliko. O, pavyzdžiui, Novosibirske bendruomenė beveik išnykusi“, – dalijasi Z. Paškevičienė, per kelionę kalbinusi dešimtis Sibiro lietuvių.

Nepaisant to, ji sako, kad tiems, kurie patys patyrė tremtį, ši netapo užgijusiu randu – tremtiniai iki šiol jaučia nuoskaudą, ilgisi tėvynės ir gedi atimtos galimybės laisvai gyventi. Ypač mėginusieji grįžti, bet tarybinėje Lietuvoje neradę sau vietos.

„Nes pakanka vieno stipraus, dvasingo žmogaus, kad Lietuvos atminimas Sibire būtų gyvas ne tik tarp lietuvių. Novosibirske rusai manęs apie Lietuvą klausinėjo taip, lyg kalbėtų apie svajonių šalį. Aš jų klausiu – iš kur jūs traukiate tokius klausimus? Na, sako, mūsų vyskupas, Josifas Vertas, Kaune seminariją baigęs vokietis, visada mini Lietuvą kaip legendinę draugiškumo, gerumo ir dar daugybės vertybių valstybę“, – stebėjosi A. Teresius.

Kapų tvarkymui reikia paramos

„Išgirdome daugybę istorijų: kiekviena mūsų aplankyta bendruomenė stengėsi mus pavaišinti, pabūti ir pakalbėti su mumis. Jie džiaugėsi, kad gali dalyvauti kapų tvarkymo projekte – nes būtent vietiniai žmonės žino, kuriose vietose kokios kapinaitės, ir jie gali jomis rūpintis ir toliau, kai pagrindiniai papildomų lėšų reikalaujantys darbai ten padaryti“, – kalbėjo Z. Paškevičienė. Ji domėjosi ir kuo kasdien gyvena sibiriečiai. Žurnalistę nustebino Sibiro turgaus gausa: jame rado kokybiškų maisto prekių, tarp jų ir lietuviško sūrio, ir nebrangių iš kaimyninės Kinijos įsivežamų gaminių. „Tačiau kainos, žvelgiant eilinio sibiriečio akimis, labai didelės. Iš šalies matosi, kad žmonės gyvena skurdžiai, paprastai rengiasi ir daugelio dalykų neįperka“, – atkreipė dėmesį Z. Paškevičienė.

Šiais metais su Kultūros tarybos pagalba lietuvių bendruomenės bus sutvarkiusios apie 40 kapinių Tomsko srityje, Buriatijoje, Krasnojarske, Irkutske ir Altajaus krašte. Šiais metais atvykusi lietuvių grupė aplankė ir padėjo tvarkyti apie 10 šių kapaviečių. Praėjusiais metais Kultūros tarybos lėšomis buvo sutvarkyta apie 10

kapaviečių Tomsko srityje, Buriatijoje, Krasnojarsko ir Altajaus kraštuose. A. Teresiaus paminklai iškilo Novosibirsko ir Irkutsko miestuose.

Austėja Martinaitytė

Rimanto Gudelio nuotraukos